DIUINI TEMPLI EXCISIO ORATIO HABITA IN VATICANO SACELLO AD S.D.N...

Orazio Grassi, Valenti Gonzaga

Digitized by Google

DIVINI TEMPLI EXCISIO
ORATIO
HABITA IN VATICANO SACELLO

AD

S. D. N. VRBANVM VIII.

IPSO PARASCEVES DIE

AB

HORATIO GRASSIO SAVONENSI

E SOCIETATE IESV.

34 5 32

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

34-10-F-12-

ROMÆ, Apud Hæredem Bartholomæi Zannetti . MDCXXXI.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

SOLVITE TEMPLVM HOC
ET IN TRIBVS DIEBVS
EXCITABO ILLVD
ILLE AVTEM DICEBAT
DE TEMPLO
CORPORIS
SVI

Ioannis 2.

Digitized by Google

EMINENTISS. AC REVERENDISS. PRINCIPI LVDOVICO CARD. LVDOVISIO S.R.E. VICECANCELLARIO.

Horatius Graſsius è Societate IESV F.

CVM tua illa animi celſitudo, ac regia planè liberalitas, Princeps Eminentiſſime, Ignatij ſanctiſſimi Parentis noſtri meritis, & tuæ par pietati Templum moliretur; neſcio qua mea felicitate, facilitate certè tua factum, vt eiuſdem ſacræ molis ſpeciem, depictis etiam exemplaribus conformatam à me potiſſimum expoſceres; cui ad eam diem ſtudijs alijs vtcumque occupato, Architectura reliquarum tantummodo curarum appendix fuerat, vel potius defatigati ſubinde animi relaxatio. Mutandi mihi proinde illico mores fuere, atque omiſſis rebus ceteris, huic vni incumbendum adeo, vt iam fieret negotium, quod otium fuerat, & onus, quod oneris leuamentum; vt tandem & animi tui magnitudini, & operi egregio facerem aliqua ex parte ſatis. Verùm, dum ſtudium omne ad hanc

Digitized by Google

referro diſciplinam, dum quæcumque, aut mecum ipſe agito, aut etiam oculis vſurpo, eodem ſpectant; his, vſque eò mens aſſueuit, nihil vt iam, niſi ædificiorum habitu & cultu intra ſe admittat. Dicturus eram de Chriſti Seruatoris noſtri nece in Vaticano ſacello, molemque illam pœnarum lectiſſima in concione expoſiturus: & quamuis mæſtiſſima hæc diuinorum dolorum ſeries non vna facie, ac forma ſe mihi ſubinde proponeret intuendam; numquam tamen in animum recepta
Ioan. 2. *eſt, niſi cum ſe, ea ipſa, quam illi Chriſtus indiderat, diruti Templi ſpecie, opportunè obtulit. Nam, quoniam ex oraculis ſapientium, eadem contrariorum eſt diſciplina; nondum propterea probabilem Architectum mihi expreſſiſſe videbar, niſi, qui vnius modò templi ſtructuram, non ineptè, multorum, ac tuo in primis, iudicio deſcripſeram, alterius quoque demolitionem ex eiuſdem artis legibus explicarem. Quod quando præſtiti, omnes prorſus pulcherrimæ facultatis partes expleſſe me duxerim, ſi eodem apud te loco, atque æſtimatione fuerit hæc Diuini Templi ruinæ imago nunc à me delineata, quo alterius ſtructuræ nuper fuit exemplar; eritque planè quòd gaudeas, talem me, non tàm ingenio meo, quàm tuo munere extitiſſe. Vale.*

ORA-

Digitized by Google

36

34

ORATIO.

IMmmane excidium, & ruinam ſæculis omnibus luctuoſam defleмus, Pater Beatiſſime. Domus illa, quam ſuis ſibi manibus ædificauerat Sapientia, illud ſancitæ Deum inter, atque homines pacis Templum æternum, ab impijs hodie prædonibus diripitur, excinditur, ſolo æquatur. Neque Architector omnipotens violentorum prohibet manus; quin etiam furentes admittit, vt Sacrarium illud Diuinitatis cœco impetu diruant, quod ipſe poſtmodum, triduo, pulchrius, ſolidiuſque reſtituat. Nos verò, quos miſerè olim proſtratos hęc labes erexit; nunc, quibus ea demolitio dolis adornata, quo furore incæpta, qua immanitate fuerit abſoluta, gemebundi videamus. Iam ergo immaniſſimi parricidæ in Dei necem dudum intenti execrando facinori imminebant, nullumque non mouebant lapidem, vt huius Sanctuarij lapides diſperderent, ac diſſiparent. Cum idem ille Templum, Sacerdos, atque Hoſtia Chriſtus Dominus, ſuper cœnam

Prou. 9.

Baron. ann. 77.

Leo ſer. 10. de Paſſ.

Ioan. 2.

Ierem. lament. 4.

Digitized by Google

operatus hac ipſa corporis ſui ruitura in æde, eidem mox reſtituendæ nouos deligit Sacerdotes, ſeque ipſum, arcanis planè myſterijs, viuum immolans Patri, ijſdem illos initiat ſacris, vt eodem in poſterum ritu, ac lege victimam Deo immolent ſanctiorem. Atque vt eoſdem ſuo etiam doceret
Iſai. 56. exemplo, domum Dei domum orationis eſſe; cum primùm, proximæ iam mortis afflatu, animus ille cæli riſus, & gaudium in tædium ſui adductus mortifera mæſtitudine premi ſe intellexit; proci-
1. Reg. 10. dit illicò in terram, effuditque planè in Patris conſpectu animam ſuam, ipſo iam futuri horrore facinoris cruentatam. Namque vt atrox illi aperta eſt ſcena imminentis ruinæ, quæ ferramenta, qui vectes, quæ machinæ, qui miniſtri, omnis denique operis immaniſſimi deſignatio & apparatus; contremuit animatum illud Templum ad pœnarum ſuarum conſpectum, quo tremore illud etiam, iam
3. Reg. 7. non æneum, ſed aureum gratiarum mare, cor inquam Dei diffiſum in rimas purpureum Mundi lauacrum largè profudit in terram. Verùm hæc inter, nouos illos Leuitas, Templique cuſtodes ſomnus habet altiſſimus, nec ſaltem excitati, atque increpiti prorſus euigilant. Siccine vicem rependi-
Matth. 8. tis ingrati? periclitantibus olim vobis in mari, vbi ad hanc aram confugiſtis, illa in tempore adfuit, ſerenitatem cælo, tranquillitatem vndis, trepidis ſecuritatem reſtituit; vos dum hæc eadem hoſtium

 impul-

Digitized by Google

impulſu labaſcit, dum inſuetis agitur motibus diuina tranquillitas, obdormiſcitis, nec toties excitati opem imploranti affertis. Sed ſomnum, quem amor non potuit, excutiet timor. adeſt enim iam furentium prædonum caterua, impetum, haud dubiè, factura, niſi veſtrum quiſpiam irruentes abſtineat.. Exarſit hìc tandem ad creditæ ſibi Domus tutelam Petrus, arreptamque inter inuadentium turbam petulantioris fortè ſatellitis aurem primo ictu abſcidit, iamque felici initio audacior, in alios ſanguine ſtillantem gladium moliebatur; cum mitiſſimi Pontificis voce repreſſus eundem recondere coactus eſt. illo iam tum facto edoctus, non eſſe Dei Templum caſtrorum more propugnandum. Itaque, vbi iam in ſua poteſtate Regiam illam Diuinitatis eſſe intellexerunt hoſtes vaferrimi; ne cui fortè ſacrilegi viderentur, ſi Dei Templo manus impias admouiſſent; omnem prius ab illo ſacri, diuinique ſpeciem amoliri conſtituunt. Hinc coacto ſacrorum iudicum cætu, nùm ille Chriſtus ſit, Deique filius; hoc eſt, ritè ne ædes illa ſacro vnguine delibuta, nùm verè Dei domus ſit, ac ſedes exquiritur. at vbi ex eius ore, ipſo videlicet Templi adyto, diuinum reſponſum intonuit, quo ſe Dei filium, atque oleo exultationis à Patre præ ceteris inunctum tàm verè, quàm liberè profitebatur; quaſi impiam, atque execrandam vocem auerſatus Caiphas, impius ipſe ac ſacer, ſimulato horrore con-

Ex vita ſancti Thomæ Cantuar.

Pſal. 44.

recon-

Digitized by Google

re contremuit, eumque, non vt ſanctam veracis
Auguſt. in pſalm. 63. Oraculi ſedem, ſed quaſi prophanum mendacis Idoli delubrum addixit ruinæ. Verùm, vt in ſpeciem ſaltem innocentius ſæuiret, ipſa ædis exciſio,
Ierem. or. quò verè ad extraneos Domus Dei tranſiret, Pilato extero, ac prophano iudici demandatur. Atque vtinam eiuſdem ea libero ceſſiſſet arbitrio; ſtetiſſet profectò, neque vllius vmquam impulſus ſenſiſſet iniuriam. Etenim is, vt aliquid hoſtium furori permitteret, nudari illum primò, ac virgis cædi, diripi videlicet Domum illam, ac violari imperat, non tamen excindi penitus ſinit. Et adſunt iuſſa facturi cæmentarij inclementiſſimi, ſacram veſtem, omnemque domus ornatum diripiunt;
3. Reg 6. mox aureum illud diuinæ cutis tectorium, quo tota fabrica ſplendidè tegebatur, certatim decutiunt, nec antè deſiſtunt, quàm oſſa ipſa, hoc eſt ſtructuræ nuda ſaxa compareant. Ah plagis parcite cru-
Marci 13. deles lanij. Aſpicite quales lapides, quali olim ſtructura compegerit magnus ille Templi Artifex; videte quàm barbarè ſuo iam emoti, diſiectique ſint loco, breui, niſi abſiſtitis, in tumulum redigendi. Sed nimirum parum illis eſt quidquid iniuriæ ſuperſtiti infertur; iamque iteratis vocibus ad necem ipſam Diuinum caput expetitur. Quid agat hìc Pilatus Cæſaris gratiæ amantior multò, quàm iuris? obſtinatiſſimis clamoribus perterrefactus tandem malè lotas dat manus, iubetque vel inuitus Dei

filium

filium in crucem agi; vno verbo, maximum Cæ-
li, Terræque miraculum in terram deijci. Hic ve-
rò, vt planè iam ex arte peccetur, à culmine reno-
uatur excidium. Crines illos canaliculatim promiſ-
ſos, & ſacri veluti tecti imbrices cæleſti ſemper ro-
re madentes, ac tunc maximè, pluuiæ noctis gut- *Cant.* 5.
tis diffluentes violenter auellunt, verticem ipſum
cælo proximum, ac Templi faciem coronis olim 1 *Mach.* 4.
aureis ornari aſſuetam coronis ſpineis dehoneſtant,
eandem palmarum vbique ramis eleganter inſcul- *Ezech.* 40.
ptam, palmis ipſi ſacrilegis cædunt; iam denique
cruces, iam clauos expediunt; nimirum, vt moles
tota vno tandem impetu corruat, validiores ad-
mouentur machinæ, mallei, vectes, & cunei. At
Domus hæc, ne tunc quidem cum ædificaretur, 3. *Reg.* 6.
mallei, aut ferramenti cuiuſpiam ictum ſenſit; hæc
dum medinm ſilentium tenerent omnia, quaſi *Sap.* 18.
pluuia cælo demiſſa, tacito lapſu, molli conſedit *Pſal.* 71.
in vellere: quid illam nunc robuſtiſſimi malleato- Inſtar Dia-
res, ferreis cuneis penitiſſimè infixis, adeo fragoſè næ templi. Plin. lib. 36.
diffindiris? amouete crudeles machinas, cernitis, cap. 14.
vt reſoluta iam compage membrorum vndequa-
que dehiſcat? Quod ſi parum id vobis eſt, neque
eam, etſi ruinoſam ſtare permittitis; inclinato ver-
tice, etiam procumbit in lapſum. Iam Templi ve-
lum, hoc eſt, ipſa Chriſti humanitas, qua Diuini-
tas tegebatur, animæ corporiſque diuortio, in par-
tes diſcinditur: iam tota penitus moles affligitur,

& qui-

& quidem fragore tanto, vt morte etiam conſopi-
tos euigilare compulerit. Senſit immanem rui-
nam Tellus, tremuitque nutantium colliſione ſa-
xorum, montiumque repentino diſſidio; ſenſit,
vel ab ipſis ruinæ primordijs, ſubitis inuolutum te-
nebris Cælum, & nox omni nocte nigrior, in ipſo
1.Mach.4. meridie puluerea caligine condenſata. Quid hìc
ageres Machabæorum Dux fortiſſime, quid age-
res? vbi, non ſacrarium modò deſertum, altaria
prophanata, portas exuſtas, in ipſis ruderibus vir-
gulta, ſpinaſque iam natas, ſed nullam iam tanti
Iſai. 53. ædificij ſpeciem, decorem nullum extare conſpi-
ceres? Profectò, quando nulla iam tibi reparan-
dæ Domus relicta ſpes foret, quod vnum reliquum
eſſet, ſtare te iam puderet proſtrato Deo, proci-
denſque proinde in terram, ſacræ ruinæ puluerem
capiti imponeres, perpetuo ſaltem luctu tantum
deploraturus excidium? At nos, ò Templi huius
Molitor, atque Architector magne, quid agemus?
Nam, quò nos tandem Leuitæ tui euerſis aris, pro-
1.Mach.3. culcatis ſacris, exciſo Templo recipiemus? Viden,
vt Sacerdos tuus, & Nazaræi tui planè facti ſunt
in luctum? quò illos ducemus? quò, inquam?
at vbi melius cuiquam ſit, quàm inter hæc ipſa,
quamuis puluerata, ſaxa? hìc hìc, ſacris hiſce ru-
deribus aduoluti, tanti excidij miſerandas reliquias
Pſal. 117. ligna, clauos, ac lapides ab impijs euerſoribus re-
probatos tamdiu complectemur, atque exoſcula-

bimur,

bimur, tandiu lacrymis proluemus; quoad ipſe, qui talem ſibi architectatus fuerat Regiam, quò verè magna ſit gloria Domus huius nouiſſimæ, *Agg. 2.* pluſquàm primæ, eandem, promiſſi memor, magnificentius reſtitutam, nulli in poſterum caſui *Rom. 6.* obnoxiam repræſentet.

DIXI.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google